

Fogalmak / október /

Skorbut: Vasco da Gama első expedíciója során ütötte fel a fejét /1497-1499/, tengeri betegség, amely c vitamin hiánya miatt alakul ki, izomsorvadással és halállal járt, csak a XVIII. század II. felében tudták orvosolni /J. Cook/.

Spanyol-portugál perszónálunió: 1580-ban II. Fülöp spanyol király megszerzi portugál koronát így jön létre a perszónálunió és egyesíti is a spanyol-portugál gyarmatbirodalmat. A perszónálunió 1640-ig állt fenn.

„Négy” utazás című mű: Amerigo Vespucci által írt mű, ami 1507-ben nyomtatásban is megjelent. Kasztília és a portugál korona szolgálatában tett utazásairól számolt be. Kolumbiától Venezueláig, Consolación-foktól - Rio de Janeiróig.

Itt szögezte le, hogy egy új, az európaiak által nem ismert földrész ez a terület és Újvilágnak nevezte el, és ami nem tartozik Ázsiához.

Mercator: 1538-ban a híres németalföldi térképész újfajta vetületi térképet készített, szerinte a területtartás a fontos, ma is ez a térképkészítés technikája. Ő nevezte el a kontinenst Amerikának, amit összefüggő kontinensként ábrázolt. Mercator nevezte el a szorosot Magellán-szorosnak és ő jelölte először a térképen.

Spanyolország első gyarmatosított területei az Újvilágban: Spanyolok először a Karib-tenger szigetvilágot, azaz Nyugat-Indiát gyarmatosították, ami Kuba, Haiti, Jamaika, Puerto-Rico szigeteit, illetve a Nagy-Antillákat és Kis-Antillákat a „Cukorszigeteket” foglalta magába. Ez II. Ferdinánd uralkodása alatt történt, hiszen az 1510-es években ment végbe. A szigetek élére kormányzókat nevezett ki, ezek a kormányzók kezdeményezték az expedíciókat, mint ahogy 1513-ban Puerto-Rico kormányzója Ponce de León, aki felfedezte Floridát, úgy gondolta egy sziget, jelentése „Virágok földje”.

Északnyugati-átjáró: 1497-ben VII. Henrik, első Tudor uralkodó indított először expedíciót az átjáró megkeresésére, vezetői G. Caboto és Sebastian Caboto voltak. 1524-ben I. Ferenc is indított expedíciókat, itáliai kereskedőket, tengerészeket bízta meg. Tehát Anglia és Franciaország volt érdekelt az átjáró megtalálásában. Ezen keresztül Dél-Ázsiába való eljutás volt a céljuk. 1615-1616-ban találták meg az Északnyugati-átjárót Baffin és Bylot kapitányok vezetésével, ami a Lancaster-szoros nevet kapta.

Vallásháború, Belháború Franciaországban /1562-1598/:

A katolikusok és a hugenották /reformátusok/ vallásháborúja idején Franciaországban a korona nem indított expedíciókat, a franciák kalózkodtak a portugál és spanyol gyarmatok területén. Brazília portugál telepeit, Rio de Janeirót, illetve Hispaniola, Santo Domingo telepét érintették még a kalóz akciók és Panamát.

Sir Walter Raleigh: 1584-ben expedíciót indított I. Erzsébet megbízásából, Észak-Amerika atlanti partvidékén, az általuk Virginiának elnevezett partszakaszhoz. Angolok kolóniát, telepeket alapítottak, 1585-ben 180 fővel „Roanoke” szigetén, de 1590-ben már nem találnak itt senkit.

Jamestown: „Jakab városába” 1607-ben 105 telepes érkezik először, de 1610-re már csak 40-en voltak, végül 1500 telepes biztosította, hogy maradandó lesz a kolónia, jó a kapcsolatuk a helyi indiánokkal, megtanulják a dohánytermesztést. Az ültetvényekre Afrikából hoznak rabszolgákat. A kolónia Virginiában volt.

Ültetvényes gazdálkodás okai: A kolónia alapításának jogát nemeseknek adja I. és II. Károly, ezek a nemesek hatalmas birtokokat kapnak, ők lesznek a gyarmatok kormányzói. Az uralkodók ezekre a déli gyarmatokra a börtönviseltek deportálták, le kellett tölteni a büntetést, kényszermunkára ítélték őket 7 teljes évre, de 7 év letelte után szabad emberré váltak.

Fehér szerződéses rabszolgaság: Azok a telepesek, akik nem tudták kifizetni a hajóút költségeit, a költségeket álló földbirtokosok és kereskedők latifundiumain le kellett dolgozniuk, ami minimum 3 évet és maximum 5 évet jelentett Anglia észak-amerikai gyarmatain.

Puritánok: Angliában, Skóciában reformátusok voltak, akik a dologtalanságot élősdiségnek nevezték. Ha az ember dolgozik, Isten munkáját segíti, jellemzője a munkakultusz. Tudatlanságot, műveletlenséget gyűlöletesnek tartják, óriási jelentősége lesz az oktatásnak, tanulásnak.

1630-tól I. Károly engedélyezte a puritánok kitelepedését Észak-Amerikába, ennek hatására Plymouth-tól északra a puritánok kolóniákat alapítanak, a legelső **Boston** városa lesz **1630-ban**. Plymoutht is puritánok alapították 1620-ban, de ők Hollandiából érkeztek.

1636-ban megalakult a híres **Harward-i Egyetem**, Harward puritán lelkész egész magánkönyvtárát felajánlotta és birtokai jövedelme felét az egyetemnek.

Farmergazdálkodás: Puritánok alapozták meg, hiszen itt minden telepes kap ingyen földet, és a 20 hektár földön családjával gazdálkodik. Ez tipikus az északi gyarmatokon lesz, Új-Anglia /New England/ területén.

Rhode Island és Connecticut önkormányzati gyarmatok: Öngazgatással rendelkeznek, a kormányzót maguk választják, parlamentjük függetlenséget élvez az anyaország parlamentétől. Ezeket szélsőséges puritán hitelveket valló lelkészek alapították.

Új-Hollandia gyarmati tevékenységei / 1626. Új-Amszterdam, Hudson-völgye, Long Island/ területén:

- földművelés, farmergazdálkodás
- hódprémkereskedelem, megvásárolják az indián irokézeztől, a prém kalap készítéséhez szükséges, legnagyobb riválisaik a franciák lesznek, majd az angolok is beakarnak kapcsolódni

Anglia és Hollandia között a XVII. században 3 nagy tengeri-gyarmat háború volt

- I. 1652-54
- II. 1665-67
- III. 1672-74

Első angol-holland háború /1652-54/ kirobbanásának okai:

- Az angol csonka parlament 1650-51-ben elfogadta a hajózási törvényeket, ami a hollandok közvetítő kereskedelme ellen irányult, ez azt jelenti, hogy Anglia külkereskedelmét csak angol és skót hajókkal lehetett lebonyolítani Európa országaival és a gyarmatokkal.
- Hollandia csak saját áruát, saját hajóin vihetette Angliába.

Hollandia hatalmas vereséget szenvedett.

Második angol-holland háború /1665-67/ kirobbanásának okai:

- Az angol parlament megerősítette a hajózási törvényeket 1663-ban
- II. Károly angol uralkodó, öccsének Jakabnak adományozta a Hudson folyó völgyét

Jakab, mint királyi flotta admirálisa, azonnal támadást indított Új-Amszterdam elfoglalására, 150 fő védte, az angolok elfoglalták 1664-ben. 1664-től New York-nak nevezik, Jakab Új-Hollandia kolóniáját is elfoglalja.

Pennsylvania, mint tulajdonosi gyarmat: W.Penn óriási kölcsönöket adott **II. Károlynak**, ezeket a király nem tudta visszafizetni, ezért gyarmatalapítási jogot és jelentős birtokot kapott, amely területileg Maryland és New York gyarmatok között helyezkedett el. A király őt nevezte ki kormányzónak, jellegét tekintve, Pennsylvania tulajdonosi gyarmat volt. W. Penn alapította **Philadelphia-t 1682-ben, Pennsylvania-ban minden típusú vallásüldözött** menedéket kapott, **etnikailag** ez volt a **legvegyesebb** összetételű gyarmat.

13 angol gyarmat kormányzása és az anyaország, és a gyarmatok kapcsolata

1689-ig a Titkos Tanács irányította, de ezután III. Vilmos, aki akkor Hollandia helytartója és Anglia királya volt, felállította a Gyarmati Tanácsot, 8 fős testület volt, amely irányította az anyaországból a gyarmatokat.

A 13 angol gyarmat élére nem neveztek ki egyetlen kormányzót sem, minden gyarmat élén külön-külön kormányzó állt. Minden gyarmatnak külön parlamentje volt, ezek a parlamentek korlátozott jogkörrel rendelkeztek, a kormányzónak vétőjoga volt, az anyaország parlamentje pedig a gyarmatok parlamentjeinek jóváhagyása nélkül adókat, illetékeket vehetett ki. Az anyaország protekcionista gazdaságpolitikát folytatott a gyarmatokkal szemben.

Protekciónizmus: A kora újkor államainak alapvető gazdaságpolitikája, amely arra az alapelvre épül, hogy az állam beavatkozik a gazdasági folyamatokba. Az angolok ezt a gazdaságpolitikát folytatták a gyarmatokon, azokat az anyaország piacának tekintti. A 13 angol gyarmat kizárólag Angliával kereskedhetett, megtiltották a gyarmatoknak a pénzverést. 1751-ben akadályozták a konkurens iparágak fejlődését a gyarmatokon pl: hajógyártás, posztóipar. Az állam célja a kincstári bevételek növelése, az aktív külkereskedelmi mérleg biztosítása, azaz az export növelése. Védővámokat vezettek be pl: az exportált késztermékekre alacsony, az importált késztermékekre magas vámtételeket szabtak ki. A nemesfémkivitelt korlátozták, így nemesfém felhalmozás történt. Flottát folyamatosan fejlesztették, kereskedelmi társaságokat alapítottak. Az infrastruktúrát is fejlesztették a belkereskedelem ösztönzése céljából pl: utak, csatornák, kikötők kiépítése.

A Holland Kelet-Indiai Társaság (VOC)

1602-ben alapították, és viszonylag hamar nagy méretű holland gyarmatbirodalmat épített ki Ázsiában. 1641-ben Malakkát (Malajzia) ragadta el a portugáloktól, Indiában azonban kénytelen volt meghátrálni az angolokkal szemben.. Hollandia gyarmatai közül Jáva és Madura szigetek, Szumátra, Nyugat-Borneó, Celebesz, Nyugat-Új-Guinea, Bali és egy japán város, Hirado tartoztak a Holland Kelet-indiai Társasághoz. A VOC privilégiumot kapott a Jóreménység foka és a Magellán-szoros közötti területen folytatandó kereskedelemre. Csúcspontján a társaság százhatvan hadihajóval, hajónként 30-60 ágyúval, harmincezer katonával és 25 ezer munkavállalóval rendelkezett.

Kereskedelmi termékek: Fűszerek (szerecsendió, szegfűszeg, fahéj, bors), tea, selyem, gyapot, porcelán, textil.

VOC központja és egyben a holland gyarmatbirodalom székhelye: Batavia

A Holland Nyugat-Indiai társaság(WIC)

1621-ben alapították a Holland Kelet-indiai Társaság mintájára, hogy gyarmatokat szerezzen Hollandiának az Atlanti-óceánon és partvidékén. A két nagy kereskedelmi társaság saját kormányzattal, hadsereggel, flottával és külpolitikával.

corregidor

A korona által kinevezett, alacsony fizetésben részesülő hivatalnokok, akik a közigazgatási-adóbehajtási-igazságszolgáltatási feladatokat végezték. Megbízásuk 3 évre szólt.

Ceuta-i kereskedőház

Lisszabonban az 1430-as évektől működött a Ceuta-i kereskedőház, ami 1460-ban bekövetkező haláláig Tengerész Henrik herceg irányítása alatt állt. A kereskedőház rendelkezett a Lisszabonba érkező gyarmatárúk reexportjának jogával. A portugál korona 1504-ben létrehozta a Casa da Ceuta jogutódját, a Casa da Indiát.

Sógun

Eredetileg a japán császár által kinevezett, a barbár törzsek meghódoltatásával megbízott középkori japán hadvezér. 1603-tól a sógun gyakorolta a tényleges politikai hatalmat, a császár hivatala csupán tiszteletbeli volt.

Portolán térképek

A portolánokra jellemző volt az a több pontból induló vonalhálózat, amelyikkel a szélirányokat jelölték. A tengerpartot nagyon részletesen ábrázolták: a kisebb szigeteket, öblöket, zátonyokat, szorosokat, stb. felnagyítva rajzolták, mivel ezek elhelyezése nagyon fontos volt a hajózás számára. A tengerpart mentén minden nevet ráírtak és mivel a kikötők közti távolság is egy lényeges adat volt, ezeken a térképeken megjelent az aránymérték.

Hidalgo (nemesi cím)

A hidalgók alapvetően elszegényesedett spanyol nemesek voltak, akik alig rendelkeztek vagyonokkal, ugyanakkor mentesültek a közterhek és az adók megfizetése alól. Ahhoz, hogy valaki ősnemesi hidalgo elismerést szerezzen, szükséges volt, hogy mind a négy nagyszülője hidalgo legyen.

Asiento

Az asiento olyan szerződés, amelyet a spanyol kormányzat kötött idegen alattvalókkal, hogy azok kizárólag az amerikai, spanyol gyarmatokkal folytassanak rabszolga-kereskedést. Ilyen privilégiumot először V. Károly adott ki: a németalföldi La Bresa kapta a jogot, hogy évenként 4000 rabszolgát szállíthasson a gyarmatokba.

1701 - francia Guinea-társaság - kizárólagos jogot kapott 10 évre

1713 - angol Déltengeri-társaság szerezte meg a monopóliumot 30 évre

A szerződést azonban megszegték, és ez ahhoz vezetett, hogy 1739-ben spanyol-angol harcok robbantak ki: ez az ún. „Jenkins füle” háború. Végül 1748-ban Spanyolország az aacheni békeszerződésben ismét az angol kereskedelmi társaságra ruházta az asiento jogát. Ezúttal 4 évre kapták, és ez volt az utolsó ilyen szerződés: 1750-ben Madridban a Déltengeri-társaság 100 ezer sterling kárpótlás fejében lemondott szerződésbeli jogairól.

A portugál korona

A portugál királyság céljai

- A helyi uralkodók vazallusi függésbe kényszerítése jellemezte. Ezzel a módszerrel Indiában, Ceylon szigetén, a Molukkákön is találkozunk, ahol a hindu-muzulmán ellentétet és az államok egymás elleni belháborúját is felhasználták hatalmuk megerősítésére.
- A kikötővárosok, kereskedelmi csomópontok elfoglalása és az adott térségben már kialakult muzulmán és hindu kereskedők által lebonyolított kereskedelmi útvonalak ellenőrzése és megszerzése a gyarmatbirodalom célja.

A flotta helyzete Délkelet-Ázsiában :

- a térség védelmét 16 galleonból és 25 gályából álló flotta látta el, ez a hormuzi és malindi flotta.
- Alacsony a képzett tengerészek száma, így fegyenceket, afrikai és ázsiai rabszolgákat alkalmaztak a hajókon.
- Portugália a hajógyártás új központjait alakította ki a gyarmatbirodalom területén: Brazíliában, Bahiában, Goában

A portugálok legfontosabb tengeri kereskedelmi hajózási útvonalai

- Lisszabon – Goa között (Malabár-parti bors, indigó, pamuttextíliák és timsó importjának lebonyolítása)
- Goa – Malakka között (1641-ben megszerezték a hollandok Malakkát, így ezután Celebesz szigetén található telepükkel, Makassarral bonyolították le a forgalmat mindaddig, amíg 1667-ben ez is a hollandok kezébe került. Elsősorban a fűszerek, a szantálfa és a selyem értékesítését bonyolították le ebben a térségben a portugálok.
- Goa – Macao között, a kínai áruk forgalmazását bonyolították le.
- Macao – Nagasaki között, ami az ezüst-selyemkereskedelem, ez 1639-től szintén a hollandok kezébe került.

Portugál gyarmatbirodalom

Két központ

- Délkelet-Ázsiában Goa, amit egyéves ostrom után foglaltak el a portugálok.
- Brazíliában Bahia

1548-tól az egész birodalmat 13 alkirályságra és ezeknek alárendelt 27 kormányzóságra osztották. Az alkirályi tisztségeket grandok töltötték be, Bahiában és Goában államtanácsok is működtek, a korona által kinevezett, alacsony fizetésben részesülő hivatalnokok, azaz corregidorok végezték a közigazgatási-adóbehajtási-igazságszolgáltatási feladatokat.

A világi igazgatás mellett a portugálok a gyarmatbirodalom területén az egyházszervezetet is létrehozták, püspökségeket alapítottak. Már az 1415-ben, a Marokkói királyság területén található Ceuta elfoglalása után, a pápa jóváhagyásával felállították az első gyarmati püspökséget és a ferencesek és domonkosok megkezdték missziós tevékenységüket.

A portugálok missziós tevékenysége Afrikában az első komolyabb sikert a primitív vallású Kongói Királyságban érte el, ahol a bantu néptörzs uralkodója és családja 1491-ben felvette a keresztséget, még nevét is megváltoztatta, II. János király lett és fiát tíz évre Portugáliába küldte tanulni. Továbbá a királyság közigazgatását is európai minta alapján átszervezte.

Indiában 1534-ben a Goában megalapított püspökség a Délkelet-Ázsiában és Japánban létrehozott kilenc egyházmegyét irányító érsekséggé emelkedett 1558-tól.

Kora újkor fogalmak

(október 4-ig)

Reformáció: 1517. Jelentős kultúrtörténeti változás. Október 31.-én Luther Márton kifüggesztette tételeit (95) a Wittenbergi vártemplom kapujára.

Cél: A római katolikus egyház megújítása.

- Egyház szervezeti szempontból (a pápa főség elleni támadás)
- Hítek, dogmák elleni támadás
- A reformáció határozottan vallotta azt, hogy kifejezetten csak a hit által, a hit révén lehet üdvözülni.
- Támadták a katolikus papság erkölcsi állapotát és műveletlenségét valamint a vagyonképzést.

A Szentszék visszautasította a reformokat.

Felekezet: A latin keresztény egyház felekezetekre szakadt, nem maradt egységes. 1580-as évektől a következő felekezetek alakultak ki:

- Evangélikusok (Luther hitelveit vallották, a legmérsékeltebb felekezet)
- Reformátusok (Kálvin elveit vallották)
- Anabaptisták (nagyon radikális, felnőtt keresztség elve, gyermekkeresztelés elutasítása)

Szekularizáció: A XVI-XVII. században, Európában lesznek olyan királyságok, amelyek uralkodói a protestantizmus valamely felekezetét teszik államvallássá. Következmény-> Kisajátítják a katolikus egyház vagyonát. Ebbe a kolostori vagyon is beletartozik.

Koalíciós háborúk: A kora újkorban szövetségi rendszerek jellemzőek. Vallási szempontból is létrejönnek koalíciók. A protestáns és a katolikus hatalmak egymás ellen háborúznak. Vallásháborúk is lesznek. Pl: A 30 éves háború, 1618-1648

Alkotmányos monarchia: 1640-ben kezdődött az angol politikai forradalom és 1689-ben zárult le. Jelentősége: Létrejött egy olyan kormányzati rendszer, amelyben a parlament kezében van a törvényhozó hatalom. A király csak szentesít, nem vétőzhat. A végrehajtó hatalmat a kormány gyakorolja, tagjait a választáskor győztes párt tagjaiból a király nevezi ki. A kormányt a

miniszterelnök vezeti. Az igazságszolgáltatás gyakorlása a független esküdtbírók feladata.

Erődített telep: Cristoforo Colombo, portugáliai tartózkodása alatt a Guineai-öböl partvidékére is lehajózott. Itt a partok el vannak nevezve. (Elefántcsontpart, Aranypart, Rabszolgapart...) A portugálok a partvidéken egy erődített telepet hoztak létre 1482-ben. Colombo részt vett az erőd megépítésében. Ez volt Elmina -> Az újvilágba szállított rabszolgák bázisa. A portugál gyarmatosítás alapvető jellemzője, hogy erődített telepeket alapítanak Angliában, Dél-Ázsiában, Brazíliában.

Marco Polo útinaplója (1298): M. Polo velencei kereskedő Kubiláj nagykán udvarában tartózkodott 17 évig Kínában. A nagykán adószedője és követe volt, ezáltal bejárta Kínát. Részletes leírást ad Kína tartományairól és az India nyugati partvonalán található kikötőkről. Megnevezte melyik kikötőben van bors és gyömbér. Beszámolója említést tesz Japánról is. Cristoforo Colombonak saját példánya volt az útinaplóból.

Almagest: (II. sz.) Ptolemaiosz csillagász és földrajztudós műve. Jelentése: a legnagyobb. Geocentrikus világkép (a Föld a világmindenség középpontja). Az arabok a IX. században lefordították. A XII. században megtörtént a latin nyelvre fordítás. A keresztény Európa az araboktól szerezte meg a kéziratot. III. Kasztíliai Ferdinánd fordította le a művet a toledói fordítóiskolában. -> Az egyetemi oktatás tananyaga lett. Colombo számára ez volt az egyik fő forrás.

Geográfia: Ptolemaiosz másik műve, amely az Almagesttől fontosabb. Három könyvből álló mű, amely három kontinenssel foglalkozik. 1406-ban jelent meg először, addig csak kéziratokat ismertek belőle. A szárazulatok és tengerek kiterjedése és az Egyenlítő hosszára vonatkozó tévedései inspirálták a felfedezéseket. (C. Colombo, B. Diaz, Magellán) A Konstantinápolyból a törökök elől menekülő olasz tudósok hozták magukkal a görög nyelvű kéziratot, melyet görög tudósok fordítottak le latinra 1406-ban. Minden felfedező meg akarta szerezni, Colombo számára is nagyon fontos volt.

Rekonkvista (reconquista) mozgalom: 1482-1492-ig tartott. Kasztília és a Granadai Emírség állnak egymással szemben. A háború rendkívül költséges volt

a katolikus házaspár (Kasztíliai Izabella, Aragóniai Ferdinánd) számára, mert svájci gyalogosai voltak, akiknek kemény zsoldot fizettek. -> Kiürül a kincstár. A katolikus házaspár kölcsönöket vett fel a Sevilleben letelepült genovai bankároktól. 1492. jan. 2.-án bevonulnak Granadába, mivel az emír megadta magát. A háború után a katolikus házaspár, szerződést írt alá Colomboval az 1492-93-as expedícióra. A cél eljutni Dél-Ázsiába és nemesfémekre, fűszerekre, drágakövekre szert tenni.

Admirális: Cristoforo Colombot a katolikus házaspár az 1492-93-as expedíció előtt admirális ranggal látta el, amit élete végéig megőrzött. A felfedezett területek kormányzójává nevezték ki. Nemesi rangra emelték. A felfedezett területeken talált nemesfémek és gyarmatárak egy része Colombot illette meg. Anyagi juttatásban is részesült.

Colonizáció: Cristoforo Colombo második expedíciójára (1493-1496) már telepesek is vele tartottak, köztük iparosok, kereskedők stb... Megkezdődött a kolonizáció. -> Telepalapítás. Ekkor alapítanak először telepet Haitin. Az első telep Isabela, amely egy mocsaras terület volt. Az emberek maláriát kaptak, ezért felszámolták. A sziget belsejében egy sík vidéken alapítanak telepet és erődöt. Ez lesz Santo Domingo. Az erőd neve Szt. Tamás erőd.

Hidalgó nemesek: Cristoforo Colombo második expedíciója során (1493-1496) súlyos konfliktusba kerül a vele érkező nemesekkel. Ők a hidalgó nemesek, akik nem elsőszülött nemesek, ezért nem örökölhetnek és nincs más céljuk, mint aranyra szert tenni. A hidalgók elindulnak a föld belsejébe rabolni, fosztogatni, gyilkolni. A szigetvilág bennszülött lakosságának 2/3-át kivégezték. Colombo megpróbálta őket megbüntetni, de nem tudott hatni rájuk. Elkötötték egy hajót és hazamentek a nemesek, ahol Colombot megvádolták.

Skorbut: Vasco da Gama expedíciója (1497-99) az első ahol megjelenik a tengeri betegség. A hazaúton 30 tengerész meghalt skorbutban. A skorbutot a C-vitamin hiánya idézi elő. Izomsorvadással, fogkihullással, belső hajszálerek megrepedésével jár. A tengerészek valósággal vért hánytak.

Transz-Sahara kereskedelem: A portugálok expanziójának célpontja az Afrikai kontinens. Az első város, amit elfoglalnak, Marokkóhoz tartozik. -> Ceuta. 1415.

Bevételének az volt az oka, hogy ez a város volt az arany, az elefántcsont és a rabszolga kereskedelem központja. Az aranylelőhelyek a Niger, Volta folyók térsége. Timbuktu az arany és elefántcsont kereskedelmét lebonyolító város, ahonnan a tevekaravánok elindulnak. Innen szállítanak Ceutába. -> transz-Sahara kereskedelem.

Pápai bullák: A terjeszkedő portugálok úgy döntenek, hogy a pápákhoz fordulnak, hogy bocsássanak ki pápai bullákat a Portugál Királyság számára. (1452, 1455, 1456) Tartalmuk: Portugál érdekszférának nyilvánítja a Ceutától délre elhelyezkedő Afrikai partvidéket, plusz az Atlanti-szigeteket, kivéve a Kanári-szigeteket. -> Az 1437-es pápai bulla a Kanári-szigeteket a Kasztíliai Királyságnak adományozta.

Toledói egyezmény: 1480-ban államközi egyezményt kötött Portugália és Kasztília. A felek kölcsönösen elismerték a pápai bullák tartalmát. Az említett megállapodásuk értelmében Portugália és Kasztília között nem lesz gyarmati háború.

Portugál érdekszféra: Csak Portugáliának van kereskedelmi joga és csak Portugália hajózhat a Ceutától délre elhelyezkedő Afrikai partvidéken és az Atlanti-szigeteken. A portugálok alapíthatnak itt coloniát, kereskedelmi telepeket, kötelességük a keresztény hit terjesztése, missziós tevékenység. A portugál korona joga az ültetvények létrehozása.

Ültetvény fogalma: Monokultúras jellegű nagybirtok és állattenyésztő nagybirtok. (szarvasmarha, juh) Nem önellátó birtokok, hanem exportra termelnek. Az európai piacra küldik az árukat. (cukornád, dohány, kávé, kakaó) Ingyen munkaerőt alkalmaznak vagy bennszülöttekkel dolgoztatnak bérmunkában. Alacsony termelési költséggel állítják elő a termékeket. Magas árréssel értékesítenek. -> Min 500%-os profit.

VI. Sándor pápa 1493. május 3-4.-én kibocsájtott négy bullája: A katolikus házaspár kérésére bocsátotta ki C. Colombo I. expedíciója után. A spanyol és portugál érdekszféra határát az Azori-szigetektől nyugatra 100 tengeri mérföldre húzódó délkörnél határozza meg.

Tordesillasi egyezmény: 1494. jún. 7.-én egy államközi egyezményt írt alá a portugál korona és Kasztília. Értelmében a pápai bullában meghatározott délkörhöz viszonyítva +270 tengeri mérfölddel nyugatabbra került az érdekszférákat elválasztó délkör, ami a nyugati hosszúság 46°. Ettől nyugatra spanyol, keletre portugál érdekszféra volt. -> Jogszerűvé tette a portugál korona számára Brazília gyarmatosítását!

Spanyol-portugál perszonálunió: 1580-ban II. Fülöp Spanyolország királya megszerezte a portugál koronát. Ezzel létrejön a spanyol-portugál perszonálunió. II. Fülöp egyesíti a spanyol és portugál gyarmatbirodalmat.

Benkő Balázs